

HEMŞİRELERİN MESLEKİ VE SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Arzu Kader HARMANCI
İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı
Ülkü BAYKAL
İ. Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

ÖZET

Çalışma, kamu hastanelerinde çalışan hemşirelerin ve hemşirelik yüksekokullarında görevli akademisyen hemşirelerin mesleki ve sendikal örgütler ve bu örgütlerin faaliyetleriyle ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla, tanımlayıcı nitelikte bir araştırma olarak planlanmıştır.

Çalışmada, İstanbul Avrupa Yakasındaki Üniversite, Sağlık Bakanlığı ve SSK Hastanelerinden birer hastane ile bir hemşirelik yüksekokulu basit rast gele örnekleme metodu ile seçilmiştir. Bu kurumlarda çalışan hemşire ve öğretim üyesi sayısının yarısına, toplamda 430 kişiye ulaşılmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen 28 soruluk veri toplama aracı kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında istatistiksel olarak analiz edilmiş ve frekans dağılımları hesaplanmıştır.

Bulgularda, hemşirelerin % 71,9 gibi bir çoğunlukla herhangi bir mesleki organizasyona üye olmadığı; bir mesleki organizasyona üye olanların ise sadece % 19,83'ünün örgütlenme faaliyetlerine aktif olarak katıldığı; büyük çoğunluğunun (% 86,7) mesleki organizasyonları gerekli gördüğü buna karşın, % 80,9 gibi bir çoğunluğun hemşirelikte güçlü bir organizasyon olmadığını düşündükleri saptanmıştır.

Sonuç olarak; Türkiye'de klinik alanda veya akademik alanda çalışan hemşireler meslek örgütlerini ve sendikal örgütleri önemli görmekle birlikte, çoğunlukla üye olmamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Mesleki organizasyonlar, Sendikal organizasyonlar, Hemşirelik.

SUMMARY

Nurses' View of Occupational and Syndicate Organizations

This study which is made for the purpose of identifying the viewpoints of nurses and academic nurses who work in public sector, about professional and syndicate organizations and the activities of these organizations was planned as a descriptive research.

* İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

In the study, there is one apiece institute has been chosen from each group which are University, Health Ministry and SSK hospitals and a nursing college are in the European Side of Istanbul by using random score table. It has been reached half of the nurses working these institutes, at total 430. In collecting data, a data-collecting mean, which had been developed by researcher and has 28 questions, has been used. Data were analyzed in computer and calculated frequency dispersions.

In the findings, most of the nurses like % 71,9 were not a member of professional organization; only % 19, 83 of the nurses who are members of an organization, were active in organizational activities. Most of the nurses (% 86,7) agreed about the necessity of the professional organizations but also most of them like % 80, has thought that there was no organization as to be effective authority,

In conclusion, although nurses in Turkey in both clinic and academic domains deem occupational and syndicate organizations important, most of them are not members of these organizations.

Key words: Occupational / professional organizations, Syndicate organizations, Nursing.

GİRİŞ

Mesleki organizasyon tanımının farklı biçimlerde yapıldığı ve mesleki organizasyonlara, insan hakları ihlallerine karşı duyarlılık geliştirmekten, kitleleri bilinçlendirmeye kadar pek çok rol biçildiği görülmektedir. Ayrıca, mesleki organizasyonlar, yapılan işin meslek olup olmadığının belirlenmesinde bir gösterge olarak değerlendirilmekte ve mesleği meslek yapan unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir (Güven ve ark.2001, Hegyvary 1990, Nelson 1997) .

Mesleki organizasyonlar; belli bir meslekte mesleki uygulama standartlarını geliştiren, meslek üyelerini bir araya getiren, meslek üyelerini ve yaptıkları işi kontrol eden, denetleyen, mesleği ve meslek üyelerini yasalarla tanımlayan, mesleğin gelişmesine ve profesyonelleşmeye katkıda bulunan, mesleki bilgi birikiminin artmasında ve meslek üyelerinin mezuniyet sonrası eğitimlerinin devamında rol alan, üyelerinin ve üyelerinin yaptığı işten etkilenenlerin çıkarlarını koruyan ve kollayan organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır (Grippando 1986, Hegyvary 1990, Nelson 1997, Salvage 1989).

Türkiye’de mesleki organizasyonların gelişimine bakıldığında, cumhuriyetin kuruluşunu izleyen ilk yıllarda, hekimlerin mesleki organizasyonlarının yasal zemininin oluşturulduğu, benzeri bir düzenlemenin basın çalışanları için de yapıldığı bilinmektedir . Bu dönemde bir takım özel kanunlarla kamu kurumu niteliğindeki meslekler belirlenerek, bu mesleklerin

oda, birlik, baro gibi adlar altında yasa yoluyla organize olmalarının önü açılmıştır (Yücekök, Turan, Alkan 1998). 1980 öncesinde tüm meslek üyelerinin bu oda veya birliklere üye olması zorunlu iken bu durum 1982 Anayasası ile değiştirilmiştir. Buna göre, kamu kuruluşlarında çalışan meslek üyeleri için, ilgili mesleki organizasyona üye olma zorunluluğu kaldırılmış ancak bireyin, kamu sektörü dışında çalışması halinde ilgili mesleki organizasyona üye olması zorunlu tutulmuştur (Uçar 2000, Yücekök, Turan, Alkan 1998) .

Türkiye’de Hemşirelerle İlgili Mesleki ve Sendikal Organizasyonlar

Türkiye’de, hemşirelik mesleğiyle ilgili ilk yasal düzenleme, 1954 yılında çıkarılan 6283 sayılı “Hemşirelik Kanunu” olup, aradan geçen 49 yıl içerisinde bu kanunda hiçbir değişikliğe gidilmediği ve gereksinimleri karşılamaz durumda olduğu bilinmektedir (Oktay 1996, Ülker 2000) .

Ülkemizde hemşireliğini günümüze kadar olan gelişimi ele alındığında, hemşirelik mesleği üyeleri ve liderleri tarafından sürekli olarak benzeri sorunlara değinilmekte ve en önemli çözüm önerilerinden biri olarak da hemşirelerin mesleki alanda iyi bir örgütlenme yapısı oluşturmaları üzerinde durulmaktadır (Abay ve ark. 1985, Oktay 1996, Salvage 1989) . Türkiye’de tüm hemşireleri kapsamına alan Türk Hemşireler Derneği’nden farklı olarak bazı uzmanlık alanları doğrultusunda kurulan özel dal derneklerinin (Diyabet Hemşireleri Derneği, Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği, Hemodiyaliz Hemşireleri Derneği vb.) sayıları giderek artmaktadır.

Diğer bir örgütlenme modeli olan sendikalar, işçilerin veya işverenlerin ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurmuş oldukları, çalışma yaşamının düzenlenmesinde en temel rolü üstlenen organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır (Demircioğlu, Centel 1999, İşlek 2000, Oktay, Baykal 1995). Sendikalar üst organizasyonlarını konfederasyon biçiminde oluşturmaktadırlar. Türkiye’de sağlık sektörüne baktığımızda kamu sektöründe ve özel sektörde farklı konfederasyonların faaliyet yürüttüğü; kamu sektöründe de işçi ve memur statüsünde çalışanların farklı konfederasyonlara bağlı sendikalara üye olmaları gerektiği yasal düzenlemelerde belirtilmektedir (Demircioğlu, Centel 1999) .

Sağlık bakım hizmeti veren organizasyonlar çoğunlukla kadınların çalıştığı organizasyonlardır (Salvage 1989). Bu durum kadın iş gücünün

genellikle ucuz, iş gücü piyasasında kalıcı ve düzenli olmayan, düşük eğitilmiş, düşük statülü iş gücü olarak görülmesi açısından ayrıca büyük önem taşımaktadır. Yalnızca gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de benzeri durumlarla karşılaşmaktadır. Örneğin; Avrupa Birliği ülkelerinde kadınlar erkeklerden yaklaşık % 20-40 oranında daha az ücret alarak çalışmaktadır (Erdoğan 1999, Tenekeci 2000). Sağlık sektöründe kadınların çoğunlukla hemşire ve ebe olarak istihdam edildikleri bilinmektedir. Pek çok ülkede hemşirelik kadın mesleği olarak görülmektedir. Norveç'te hemşirelerin % 92,7'sinin, İngiltere'de % 91,2'sinin ve İsviçre'de % 87,9'unun kadın olduğunun belirtilmesi bu düşünceyi desteklemektedir (Salvage 1989, Tenekeci 2000). Türkiye'de bu oranın çok daha yüksek olduğu ve mevcut hemşirelik mevzuatının hemşireliği bir kadın mesleği olarak gördüğü bilinmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı: Kamu hastanelerinde çalışan hemşirelerin, yönetici hemşirelerin ve hemşirelik yüksek okullarında görevli akademisyen hemşirelerin mesleki ve sendikal örgütler ve bu örgütlerin faaliyetleriyle ilgili düşüncelerini belirlemektir.

Araştırmanın Şekli : Araştırma, tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem Seçimi : Araştırmanın evrenini, İstanbul Avrupa Yakasında bulunan Sağlık Bakanlığı, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Üniversite gibi kamu hastanelerinde çalışan hemşireler ile Hemşirelik / Sağlık Yüksekokullarında çalışan tüm hemşire öğretim elemanları oluşturmaktadır.

Örneklem oluşturulurken, bölgede yer alan tüm kamu hastaneleri ve okullar alfabetik olarak sıralanmış ve her bir gruptan bir hastane ve okul rastgele sayılar tablosu kullanılarak rastlantısal olarak seçilmiştir. Daha sonra bu kurumlara, araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izin başvuruları yapılmıştır.

İzin alındıktan sonra, ilgili kurumların hemşirelik hizmetleri yöneticileriyle görüşülmüş ve kurumlarda kayıtlı çalışan hemşire personel sayısı öğrenilmiştir. Her kurumda çalışan toplam klinisyen hemşire ve akademisyen hemşire sayıları kurum yetkililerinden öğrenildikten sonra bu sayıların % 50'sinin kota örneklem yöntemiyle örnekleme alınması planlanmış, 259'u üniversite hastanesinden, 45'i SSK hastanesinden, 91'i SB hastanesinden

ve 35'i hemşirelik yüksek okulundan olmak üzere toplamda 430 kişiye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi: Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan 28 soruluk anket formu kullanılmıştır. Klinisyen hemşireler ve akademisyen hemşireler için iki ayrı anket formu hazırlanmış, ancak bu formlarda her iki gruba sorulan ilk 26 soru aynı, son iki soru farklı tutulmuştur. Hazırlanan veri toplama aracında hem açık uçlu hem de kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Hazırlanan anket formlarının düzeni, ifadesi, dili, soruların amaca uygun ve yeterli olma durumu hakkında konuyla ilgili beş uzman kişiden görüş alınmış, getirilen öneriler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca örnekleme girmeyen farklı bir üniversite hastanesinde çalışan 30 kişilik bir hemşire grubu üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve kişilerden alınan geribildirim doğrultusunda anketlere son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması: Anketler, kurumların hemşire yöneticileriyle görüşülerek belirlenen günlerde hastanelere gidilmiş ve tüm servisler tek tek dolaşarak doldurmak isteyen hemşirelere dağıtılmış ve bir hafta sonra yine dağıtılan kişilerden toplanmıştır. Bu işlem örnekleme girecek denek sayısına ulaşıncaya dek sürdürülmüştür. Hemşirelik yüksek okulunda görevli öğretim elemanlarına da anketler benzer şekilde dağıtılarak, toplanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları :

• Araştırma evreninin kamuya bağlı birimlerle sınırlı tutulmasının nedeni, daha önce Oktay ve Baykal (1995) tarafından yapılan, "Sağlık Personelinin Örgütlenme Faaliyetine Katılımının Değerlendirilmesi" adlı çalışmada özel sektörde çalışan sağlık personelinden sorulara yanıt alınamamış olunmasıdır.

• Örgütlenme konusunun hassasiyeti nedeniyle hemşireler bazı sorulara yanıt vermekte çekince göstermişlerdir. Bu nedenle bazı anketlerin iptal edilmesi durumu ortaya çıkmıştır.

• Bu konuda daha önce yapılmış araştırmaların az sayıda olması, tartışmada sınırlılıklara yol açmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi; Elde edilen veriler, ve İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Bioistatistik Anabilim Dalı'nın desteği alınarak bilgisayar ortamında istatistiksel olarak analiz edilmiş ve verilerin frekans dağılımları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan hemşirelerin, kişisel durum değişkenleri incelendiğinde; % 60,2'sinin üniversite hastanesinde, % 21,2'sinin Sağlık Bakanlığı(SB) hastanesinde, % 10,5'inin Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) hastanesinde ve % 8,1'inin yüksekokulda çalıştığı; yaş gruplarına göre dağılımları ele alındığında, % 48,6'sının 29 altı yaş grubunda, %22,3'ünün 30-34 yaş grubunda, % 14,7'sinin 35-39 yaş grubunda olduğu; eğitim durumlarına göre dağılımları ele alındığında, % 22,8'inin sağlık meslek lisesi, % 31,2'sinin ön lisans, % 34,4'ünün lisans, % 8,1'inin yüksek lisans ve %3,5'inin de doktora eğitimine sahip olduğu; deneyimlerine göre dağılımları ele alındığında, % 28,4'ünün 1-5 yıl, % 24'ünün 6-10 yıl, % 21,6'sının 11-15 yıl, % 14,7'sinin 16-20 yıl, % 11,4'ünün 21yıl ve üzeri sürelerde çalışmakta olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelerin Mesleki ve Sendikal Organizasyonlara İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular

Çalışmaya katılan hemşirelerin mesleki organizasyonlara üyelikle ilgili sorulara verdikleri yanıtlar Tablo-1'de ayrıntılarıyla incelendiğinde; hemşirelerin % 71,9 gibi bir çoğunlukla herhangi bir mesleki organizasyona üye olmadığı; bir mesleki organizasyona üye olduğunu belirten hemşirelerin ise % 31,4'ünün THD'ye, % 44,63'ünün özel dal derneklerine üye olduğu belirlenmiştir (Tablo – 1) .

Hemşirelerin üye oldukları mesleki organizasyonların faaliyetlerine katılım durumları incelendiğinde % 69,42'sinin sadece aidat ödediği, % 28,1'inin genel kurul toplantılarına katıldığı ve ancak % 19,83'ünün örgütlenme faaliyetlerine aktif olarak katıldığı belirlenmiştir (Tablo – 1) .

Hemşirelere mesleki organizasyonlara üye olma nedenleri sorulduğunda; % 50,9'unun mesleki gelişim ve profesyonelleşmeyi sağlaması, % 39,8'inin birlik ve beraberlik kazandırması, %27,2'sinin bireyin kendine olan güvenini artırması, %29,3'ünün mesleki bilgi birikimini artmasını sağlaması, % 26'sının toplumsal yaşam kalitesinin artırması ve %3,7'sinin de çalışma hayatındaki sorunların çözümüne katkı sağlaması nedenlerini belirttikleri görülmüştür (Tablo – 1) .

Hemşirelerin yurt dışındaki mesleki organizasyonları tanıyıp tanımadıkları ele alındığında ancak, % 10,9'unun tanıdığı ve büyük çoğunluğunun(% 89,1) tanımadığı belirlenmiştir (Tablo - 1) .

Tablo -1 Mesleki Organizasyonlara Katılımla İlgili Bulgular

<i>Kriterler</i>		n	%
Hemşirelerin Mesleki Organizasyona Üye Olma Durumu (N=430)	Üye olanlar	121	28,10
	Üye olmayanlar	309	71,90
Üye Olunan Mesleki Organizasyonlar (N=121)	Türk Hemşireler Derneği	38	31,40
	Özel dal dernekleri	54	44,63
	Kurumsal dernekler	17	14,05
	Mesleki alan dışı organizasyonlar	9	7,44
	belirtmeyenler	3	2,48
Mesleki Organizasyonların Faaliyetlerine Katılım Durumları (N=121)	Aktif bir üyeyim	24	19,83
	Genel kurul toplantılarına katılıyorum	34	28,10
	Aidat ödüyorum	84	69,42
	Haberdar edilmiyorum	6	4,96
Mesleki Organizasyona Katılma Nedenleri (N = 430)	Mesleğin gelişimi ve profesyonelleşmeyi sağlar	219	50,90
	Birlik ve beraberlik kazandırır	171	39,80
	Bireyin kendine olan güvenini artırır	117	27,20
	Mesleki bilgi birikiminin artmasını sağlar	126	29,30
	Toplumsal yaşam kalitesinin artmasını sağlar	112	26,00
	Çalışma hayatındaki sorunların çözümüne katkı sağlar	16	3,70
Yurt Dışındaki Mesleki Organizasyonları Tanıma Durumu (N = 430)	Tanıyorum	47	10,90
	Tanımiyorum	383	89,10

Klinisyen hemşirelerin, akademisyen hemşirelerin mesleki organizasyonlar oluşturma yolunda yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşleri sorgulandığında; hemşirelerin çoğunluğu (% 54,94) akademisyenlerin liderlik yapması gerektiğini belirtirken, % 23,04'ünün bunu gerekli görmediği ve % 22,03'ünün ise herhangi bir görüşünün olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, hemşirelerin % 59,49'u akademisyenlerin bu konuda gerekli çalışmaları

yapmadığını belirtirken, % 34,43'ünün görüş belirtmediği ve çok az sayıda hemşirenin (% 14,94) akademisyenlerin gerekli çalışmaları yaptıkları görüşünde olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan hemşirelerin büyük çoğunluğunun (% 86,7) mesleki organizasyonları gerekli gördüğü belirlenirken, mesleki organizasyonları gerekli görenlere, mesleki organizasyonları niçin gerekli gördükleri sorulduğunda; % 57,37'sinin herhangi bir yanıt vermediği, % 21,45'inin mesleki organizasyonların mesleki gelişimi ve profesyonelleşmeyi sağladığı, % 16,62'sinin mesleki organizasyonların mesleğe saygınlık kazandırdığı görüşünde oldukları belirlenmiştir (Tablo – 2) Araştırmaya katılan klinisyen ve akademisyen hemşirelere, meslekte güçlü ve söz sahibi bir organizasyonun olup olmadığı sorusu sorulduğunda; % 80,9 gibi bir çoğunluk olmadığını düşündükleri saptanmıştır (Tablo – 2) .

Hemşirelere güçlü bir mesleki organizasyonun hangi çatı altında kurulması gerektiğine ilişkin görüşleri sorulduğunda (Tablo-2); % 47'si THD çatısı altında, % 38,4'ü yeni bir organizasyon çatısı altında örgütlenilmesi gerektiğini belirtirken, % 11,4'ünün de bu konuda herhangi bir görüş bildirmediği belirlenmiştir.

Tablo -2 Mesleki Organizasyonlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Görüşler	n	%
Mesleki Organizasyonlar Gerekli midir? (N=430)	Evet	373 86,70
	Hayır	13 3,00
	Yanıtız	44 10,20
Mesleki Organizasyonları Gerekli Görme Nedenleri (N = 373)	Mesleğe saygınlık kazandırır	13 3,49
	Birlik, beraberlik ve dayanışma sağlar	62 16,62
	Mesleki gelişimi ve profesyonelleşmeyi sağlar	80 21,45
	Mesleki alanda güven ortamı sağlar	4 1,07
	Yanıtız	214 57,37
Meslekte Güçlü ve Söz Sahibi Bir Organizasyon Olup Olmadığı Konusundaki Görüşleri (N=430)	Var	40 9,30
	Yok	348 80,90
	Yanıtız	42 9,80

Hemşireliğin kadın mesleği olmasının mesleki organizasyonlara katılım üzerindeki etkisine ilişkin görüşler ele alındığında (Tablo- 3); deneklerin % 67,8'inin hemşireliğin kadın mesleği olmasının mesleki organizasyonlara katılımı olumsuz etkilediğini ve bunda da kadının toplumsal konumunun etkili olduğunu düşündükleri (% 22,57) saptanmıştır.

Tablo 3: Hemşireliğin Kadın Mesleği Olmasının Mesleki Organizasyonlara Katılım Üzerindeki Etkisiyle İlgili Görüşlerin Dağılımı

<i>Görüşler</i>		n	%
Hemşireliğin Kadın Mesleği Olmasının Mesleki Organizasyonlara Katılımı Etkileme Durumu (N=430)	Olumsuz etkilememektedir	122	28,40
	Olumsuz etkilemektedir	257	67,80
	Yanıtsız	51	11,80
Olumsuz Etkilediğini Düşünenlerin Niçin Olumsuz Etkilediğine İlişkin Görüşleri (N = 257)	Kadının toplumdaki yeri mesleği de olumsuz etkiliyor	58	22,57
	Kadınlar rekabetçi kişilikleri nedeniyle bir araya gelemiyorlar	18	7,00
	Kadınlar pasif oldukları için birlik oluşturamıyorlar	7	2,72
	Tek bir cinsiyetin yaptığı iş meslek olamaz	17	6,61
	Kadınların; işleri, aileleri ve çevreleri arasında bölünüyor olmaları katılımını olumsuz etkiliyor	18	7,00
	Kadınlar daha duygusal oldukları için bu tarz güç gerektiren işlerde başarılı olamıyorlar	3	1,17
	Erkekler kadınların organizasyonlara katılımını engelliyorlar	14	5,45
	Meslek üyesi gibi değil kadın olarak görülüyoruz	8	3,11
	Yanıtsız	114	44,36

Araştırmaya katılanların sendikal organizasyonlara üyelik durumları incelendiğinde, % 77,7 gibi bir çoğunluğun herhangi bir sendikal organizasyona üye olmadığı ve ancak % 22,3'ünün bir sendikal organizasyona üye olduğu saptanmıştır (Tablo - 4) .

Sendikal organizasyonlara üye olan hemşirelerin % 12,5'inin arkadaşlarından etkilenecek sendikaya üye olduğu, % 79,7'sinin sendika üyeliğinin özlük haklarının korunmasında ve iyileştirilmesinde faydalı olacağını düşünerek sendikaya üye olduğu belirlenmiştir. Sendikal organizasyona üye olamayanların büyük çoğunluğunun (% 77,25) üye olamama nedenlerini belirtmedikleri, diğerlerinin ise sendikaya üye olmanın yarar sağlamayacağı görüşünde olduğu saptanmıştır (Tablo - 4) .

Tablo 4: Sendikal Organizasyonlara Katılım Durumlarıyla İlgili Bulgular

	n	%
Sendikal Organizasyona Üye Olma Durumu (N=430)	Üye	96 22,30
	Üye değil	334 77,70
Sendikal Organizasyona Üye Olma Nedenlerinin Dağılımı (N = 96)	İşe girdiğimde sendikaya da doğrudan üye oldum	5 5,21
	Arkadaşımdan etkilenecek sendikaya üye oldum	12 12,50
	Sendika üyeliğinin özlük haklarının korunmasında ve iyileştirilmesinde faydalı olacağını düşündüğüm için üye oldum	76 79,17
	Herkesin üzerine düşeni yapması gerektiğini düşündüğüm için üye oldum	1 1,04
	Yanıtız	2 2,08
Sendikal Organizasyonlara Üye Olmama Nedenlerinin Dağılımı (N = 334)	Bizim için faydalı işler yapıldığına inanmıyorum	11 3,29
	Gerekli görmüyorum	14 4,19
	Sendikalarda siyasi faaliyet yürütüldüğünü düşünüyorum	3 0,90
	Sendikalarda uğraşılması gerekenin dışında işlerle uğraşıldığını düşünüyorum	7 2,10
	Üye olanlara kötü bir işle uğraşıyorlarmış gibi bakılması beni sendikalardan uzak tutuyor	4 1,20
	Sendikalarda gerçek anlamda etkili bir sendikacılık faaliyeti yürütüldüğüne inanmıyorum	15 4,49
	Sendikaları tanımıyorum	22 6,59
	Yanıtız	258 77,25

TARTIŞMA

Hemşirelerin büyük çoğunluğunun (% 71,9) bir meslek örgütüne üye olmaması ve üye olanların da benzer şekilde çoğunluğunun sadece aidat ödemesi ve örgütsel faaliyetlere aktif olarak katılmaması, Türkiye'de hemşireliğin durumu dikkate alındığında beklenen bir bulgu olarak değerlendirilebilir (Tablo-1) . Oktay ve Baykal'ın (1995) " Sağlık personelinin örgütlenme faaliyetlerine katılımının değerlendirilmesi" adlı çalışmasında da

benzer şekilde katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 61,3) herhangi bir mesleki organizasyona üye olmadığı, üye olanların düşük bir oranının örgütsel faaliyetlere aktif olarak katıldığı (% 24,7) saptanmış olup, araştırma bulgularını desteklemektedir. Bu bulgulara göre Türkiye'deki hemşirelerin mesleki örgütlenmelere gerekli ilgiyi göstermedikleri ve meslek örgütlerine üye olmadıkları söylenebilir.

Hemşirelere yurt dışındaki hemşirelik meslek örgütlerini tanıyıp tanımadıkları sorulduğunda; büyük çoğunluğunun (% 89,1) tanımadığını belirttiği görülmüştür (Tablo 2). Bu durum, Türkiye'de hemşirelerin hem ulusal meslek örgütlerine hem de uluslar arası meslek örgütlerine ilgi göstermediklerini ortaya koyması açısından oldukça anlamlıdır.

Meslek örgütlerine üye olduklarını söyleyen hemşirelerin büyük çoğunluğunun özel dal derneklerine (Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği, Hemodiyaliz Hemşireleri Derneği, Diyabet Hemşireleri Derneği vb.) üye oldukları, ikinci çoğunlukla Türk Hemşireler Derneği'ne üye oldukları saptanmıştır (Tablo-1). Türkiye'de günümüzde sayıları giderek artan özel dal derneklerinin hemşirelikteki mesleki organizasyonlar arasında ağırlıklarını artırması, hemşirelerin uzmanlaşmaya yöneldiklerini göstermektedir. Ayrıca THD çatısı altında kendine yer bulamayan özellikle lisans mezunu hemşirelerin dal dernekleri kurarak örgütlendikleri ve birleşerek federasyon-konfederasyon kurma yolunda ilerledikleri de bilinmektedir.

Hemşirelere meslek örgütlerine katılmayı isteme nedenleri sorulduğunda, mesleki gelişim ve profesyonelleşmeyi sağlamak, birlik ve beraberlik sağlamak, mesleki bilgi birikimini artırmak, kendine olan güvenini artırmak, toplumsal yaşam kalitesini artırmak şeklinde yanıtlar verdikleri saptanmıştır (Tablo-1). Hemşirelere meslek örgütlerini gerekli görüp görmedikleri sorulduğunda, büyük çoğunluğun (% 86,7) gerekli gördüğü belirlenirken, gerekli görme nedeni olarak da mesleki gelişim ve profesyonelleşmeyi sağlaması, birlik beraberlik ve dayanışmayı kolaylaştırması üzerinde durulduğu belirlenmiştir (Tablo-2). Oktay ve Baykal'ın (1995) çalışmalarında da benzer şekilde görüşlerin belirtildiği saptanmıştır. Bu durum, Türkiye'de hemşirelerin meslek örgütlerini gerekli görmekle birlikte üye olmadıklarını göstermesi ve toplumsal kültürümüzün bir yansımasını göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada hemşirelerin % 80,9'u güçlü ve söz sahibi bir meslek örgütlerinin olmadığını belirtmişlerdir (Tablo-2). Türkiye'de hemşirelerin mesleki alanda yaşadıkları sıkıntıları çözmede kendilerini yalnız hissetmelerinin

ve var olan meslek örgütlerinin de (THD başta olmak üzere) mesleki sorunlara eğilimde yetersiz kalmasının hemşirelerin güçlü ve söz sahibi bir meslek örgütlerinin olmadığı şeklinde düşüncelerinde etkili olduğu söylenebilir .

Hemşirelere Türkiye’de güçlü bir meslek örgütünün hangi çatı altında örgütlenmesi gerektiği sorulduğunda ise büyük oranla (% 47) THD denirken, ikinci bir çoğunlukla (% 38,4) yeni bir model yanıtı verilmiştir. Bu bulgular, hemşirelerin mesleki örgütlenme modeli yönünden ikiye bölündüğünü bir grup hemşirenin THD’yi yeterli görmemekle birlikte güçlü bir mesleki örgütün de yine THD çatısı altında örgütlenmesi gerektiği görüşünü benimsediği, diğer bir grup hemşirenin ise THD’den ümidi kestiği ve yeni bir örgütlenme modelinin oluşturulması görüşüne yöneldikleri şeklinde değerlendirilebilir.

Çalışmamızda klinisyen hemşirelerin çoğunluğu akademisyen hemşirelerin meslek örgütü oluşturma yolunda gerekli çabayı göstermediklerini düşündükleri belirlenmiştir. Aynı soruya akademisyenlerin verdiği yanıt da benzer olup daha büyük çoğunlukla, gerekli çabayı göstermediklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Bu bulgular klinisyen hemşirelerin bu konudaki görüşlerinin akademisyenler tarafından da onaylandığını yani, kendi durumlarının farkında olduklarını göstermektedir. Ayrıca, bizzat örgüt oluşturma çalışmaları içerisinde yer almayan akademisyen hemşirelerin, örgütlenmeyle ilgili olarak ulusal boyutta yürütülen çalışmalardan haberdar olmamaları da örgütlenme konusuna karşı oldukça duyarsız kaldıklarını düşündürmektedir.

Türkiye’deki hemşireler, hemşireliğin kadın mesleği olmasının meslek örgütlerine katılımı etkilediğini belirtirken, özellikle kadının toplumsal konumunun bunda etkili olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo-3).

Tenekeci’nin (2000) “Türkiye’de Sağlık Sektöründe Kadın İstihdamı ve Bu Sektördeki Sendikal Örgütlenmelerde Kadınların Durumu” adlı, derinlemesine görüşme tekniği kullanarak yaptığı çalışmasında da kadınların örgütlenmeye olan ilgilerinin erkeklere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Boyacı’nın (1994) yaptığı çalışmada da kadın öğretmenlerin örgütlenme eğiliminin (% 21,9), erkek öğretmenlere (% 46,8) göre daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, Türk kadınlarının toplumsal algılayma doğrultusunda kendilerine biçilen role uygun davrandıklarını düşündürmektedir.

Hemşirelerin sendikal örgütlere üyelikleri araştırıldığında meslek örgütlerindeki benzer şekilde büyük çoğunlukla üye olmadıkları saptanmıştır (Tablo-4). Üye olanların sayısının az olmasında hemşirelerin genel olarak

örgütlenmeye olan ilgisizliklerinin ve yakın döneme kadar kamu sektöründe çalışan hemşirelerin sendikal örgütlere üye olmalarına hastane yönetiminin sıcak bakmamasının etkili olduğu söylenebilir. Türkiye’de yine özel hastanelerin büyük çoğunluğunda sendikal örgütlenmelere izin verilmemektedir.

Sendikal örgütlere üye olan hemşirelerin büyük çoğunluğunun özlük haklarının korunması düşüncesiyle üye olduklarını belirtmeleri, (Tablo-4). Salvage’ın (1989) ve Tomey’in (1998) sendikalara üye olma gerekçelerine ilişkin saptamalarıyla uyumlu bulunmakla birlikte, sendika üyeliğinin özlük haklarının korunmasında faydalı olacağı ifadesinin yüksek oranda tercih edilmesi sendikalara üye olan hemşirelerin sendikaların rol ve işlevlerini kavramış olduklarını ve bu bilinçle hareket ettiklerini de düşündürmektedir.

Sendikal örgütlere üye hemşirelere, üyesi oldukları sendikanın faaliyetlerinden memnun olup olmadıkları sorulduğunda (Tablo-4); büyük çoğunlukla memnun olunmadığı saptanmıştır. Bu bulguların elde edilmesinde, Türkiye’deki sendikaların yakın zamana kadar yasal belirsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik yasaları çıkarma çabasıyla hareket etmelerinin ve yetki belgesi alma yarışına girmelerinin, üyelerinin beklentilerini karşılayamamalarında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Hemşirelerin sağlık iş kolunda grev uygulamalarına getirilmiş yasal sınırlamalara ilişkin görüşleri incelendiğinde, çoğunluğun (% 50) grev yasağının kaldırılmasından yana görüş bildirdiği belirlenmiştir. Oktay ve Baykal’ın (1995) “Sağlık Personelinin Örgütlenme Faaliyetlerine Katılımının Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında farklı olarak deneklerin % 86’sı gibi büyük bir çoğunluğu grevi desteklerken, % 14’ünün ise desteklemediği bulunmuştur. Bu araştırmada grevin daha düşük oranla desteklenmesi araştırmanın yapıldığı örneklem grubunu kamuda çalışan hemşirelerin oluşturması ve kamu hastanelerinde grev yasağının uygulanmakta olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler:

Sonuç olarak; Türkiye’de klinik alanda veya akademik alanda çalışan hemşireler meslek örgütlerini ve sendikal örgütleri önemli görmekle birlikte, çoğunlukla üye olmamaktadırlar. Az sayıda üye olan hemşirelerin ise örgütlenme faaliyetlerinde aktif rol üstlenmedikleri bunda ise tamamı kadın olan hemşirelerin toplumsal rollerinin etkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların, meslek ve sendikal örgütlerin yöneticilerince dikkate alınması ve üye sayılarını artırma , üyelerinin örgüt faaliyetlerine katılımını sağlayacak önlemler almaları önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abay F, Algier L, Bingöl B ve ark. (1985). Hemşirelerin Türk Hemşireler Derneğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Türk Hemşireler Dergisi, 35(2),19-26
- Boyacı H (1994). Öğretmenlerin Mesleki Örgütlenmeye İlgilerinin Düzeyi ve Bu İlgi Düzeyinin Etkenleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1-10, 55-60.
- Demircioğlu M , Centel T (1999). İş Hukuku. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.,27-38,167, 215-216.
- Erdoğan S (1999). İşgücü Piyasasında Ayrımcılık. Kadınlar Dünyası. 3:40-41.
- Grippando GM (1986). Professional Organizations Related to Nursing, Professional Literature, and Continuing Education. Nursing Perspectives and Issues, New York, 347-355.
- Güven T, Altuntaş B, Şengün O ve ark. (2001). Emegın Örgütlenmesi, Sağlık Çalışanlarının Sağlığı 2. Ulusal Kongresi, Ankara, 11-31.
- Hegyvary ST (1990). A Guide to Nursing Organizations. McCloskey JC, Grace HK (Ed). The C.V. Mosby Co., St Louis, 316-320.
- İşlek U (2000). Sınıf Sendikası, Sınıf Tavrı Dergisi Sendikal Eğitim Notları, Gelenek 28, İstanbul, 17-19, 41-48, 166-169.
- Nelson N (1997) Influences of The Present, Zerwekh JA, Claborn JC (Ed). Nursing Today. WB Saunders Company, Texas, 57-63.
- Oktay S (1996). 1996'da Türkiye'de Hemşireliğin Durumu, Cumhuriyet Bilim Teknik, 479.
- Oktay S, Baykal Ü (1995). Sağlık Personelinin Örgütlenme Faaliyetlerine Katılımının Değerlendirilmesi, Hemşirelik Bülteni, IX (6)1-10.
- Salvage J (Ed) (1989). Getting Organised. The Politics of Nursing. Heinemann Nursing, 102-111.
- Tenekeci İ (2000). Türkiye'de Sağlık Sektöründe Kadın İstihdamı ve Bu Sektördeki Sendikal Örgütlenmelerde Kadınların Durumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tomey AM (Ed) (1998). Labor Relations. Guide to Nursing Management and Leadership. Mosby Fifth Edition, St. Louis, 478-490.
- Uçar B (2000). Dernekler Kanunu ve İlgili Mevzuat. 6. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 1-10, 14, 31-32.
- Ülker S (2000). 1954 Tarih ve 6283 Sayılı Hemşirelik Kanunu. Toplum ve Hekim. 15 (3),166-170.
- Yücekök AN, Turan İ, Alkan MÖ (1998). Tanzimattan Günümüze İstanbul'da Sivil Toplum Kuruluşları. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 3-157.